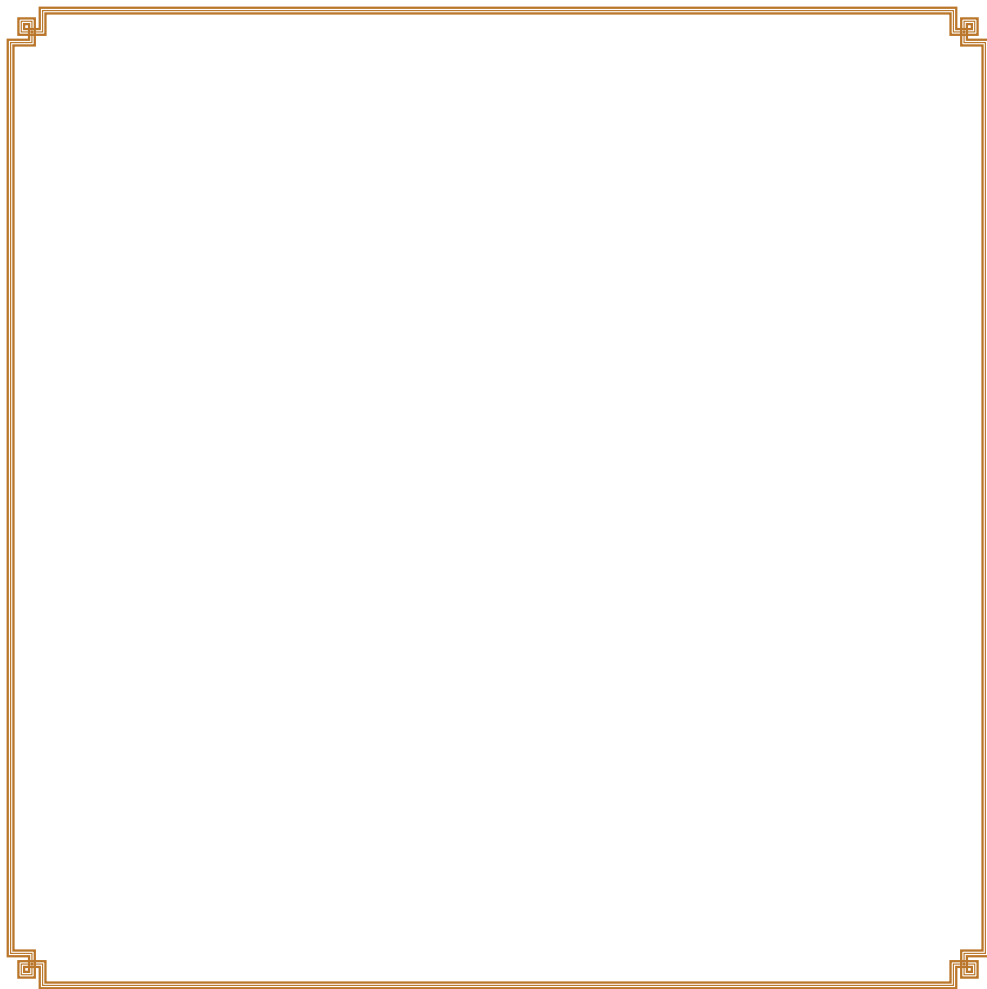

Kollár Ferenc
AZ ÉN KORROBORIM

2013

Kollár Ferencnek hívnák. 1949. július 29-én születtem Kishegyesen. Hagyománytiszteelő ember vagyok. Édesapám nevét viselem, a fiamat is így hívják.

A kishegyesi Kollár család története a falu újratelepítésével kezdődött. Szépapám Kollár Simon (1767-1827), ükapám Kollár István (1814-1867), dédapám Kollár Illés (1852-1884), nagyapám Kollár Imre (1876-1953) és apám Kollár Ferenc (1901-1963) - mindnyájan tősgyökeres hegyesiek voltak.

Apai nagyapám, Kollár Imre ismert kőműves vállalkozó volt. Többek között ő építette a Kishegyesen áthaladó vasútvonal töltésének aluljáróját melynek boltíve alatt folyik a Bács-ér, a bácskai löszfennsík legnagyobb, kanyargó vízfolyása.

Édesapám édesanyja a zentai származású Gubik Franciska (1877-1949). Apja Gubik János (1843-1919), anyja Búza Rozália (1850-1920). A Gubikok Jánoshidáról költöztek Zentára 1750-ben.

Édesapám testvérei: Mátyás (1904-1976), Veronika (1911-1958), Jolán (1917-1996) és Imre (1921-1969).

Édesanyám, Ábrahám Irén (1923-1998) szintén kishegyesi. Apja, Ábrahám Mátyás (1895-1926). Nagyapja Ábrahám Tamás (1841-1919), nagyanyja Mészáros Borbála (1848-1920).

1948 – Édesapám

1948 – Édesanyám

Anyai nagyapám, Ábrahám Mátyás Bajáról költözött Kishegyesre, hogy feleségül vegye a 17 éves, nagyon csinos Firányi Juliannát. Nagyapám ismert festőművész volt. Több bácskai templomi freskó és festmény őrzi munkáját. Számomra a Dinnyeevő cigányok című nagyméretű olajfestménye a legemlékezetesebb. Fiatalon, 27 évesen hunyt

el. Műveit most próbálom felkutatni.

Édesanyám anyja, Firányi Julianna (1905-1990) szenttamási származású. Apja Firányi Pál (1877-1920), anyja Tóth Rozália (1885-1945). A Firányiak kishegyesi származásúak, csak 1902-ben költöztek Szenttamásra. Nevüket Firányról 1850-ben módosították Firányira.

Édesanyámnak nincsenek testvérei, Egyke volt.

Anyai ági rokonaim közül a Baján élő Firányi Ferencsel a legszorosabb a kapcsolatunk.

Négy unokatestvérem van: Kollár Zoltán és Kollár Ildikó (apám öccse, Kollár Imre gyermekei), Kollár Éva (apám öccse, Kollár Mátyás leánya), valamint Dudás Attila (apám húga, Kollár Veronka fia).

Kollár Zoltánnak két fia van - Árpád és Zoltán. Kollár Ildikónak nincs gyermeke. Kollár Évának két gyermeke

1949 – Félévesen

1952 – Három évesen

☪ 6 ☽

van - Zoltán és Anita. Dudás Attilának pedig egy lánya van, Jutka.

A kishegyesi újratelepítés 1769-ben történt meg Kruspér Pál, a Felsőmagyar Királyi Udvari Kamara tiszai és belsei kerületben lévő javainak igazgatója által. Főleg békésszentandrási katolikus családokat telepítettek a Kis-Hegyes pusztára.

1910-ben Kishegyesnek 6 135 lakosa, valamint 1 250 lakóháza volt. A faluhoz 14 121 katasztrális hold földterület tartozott. Egy lakóházban átlagban öten laktak. Egy család átlagban 12 hold földön gazdálkodott. Évente 50 lakodalmat tartottak. Általában a téli időszakban kötöttek házasságot, mivel földműveléssel foglalkozó emberek voltak. A novembertől áprilisig terjedő időszakokban heti két lakodalom is volt a faluban. A lányok átlagban 24, a fiúk 28 éves korban házasodtak. A házasulandók 65%-a falubeli születésű volt. A környékbeli házasulandók Topolyáról, Becséről, Szenttamásról, Kúláról és Verbászról érkeztek. Ez azt jelenti, hogy 30 km-es körben keveredett a lakosság. Az összes házasságot kötő vallása római katolikus, foglalkozásukra nézve pedig több mint 90% földműves, és kevesebb mint 10% az iparos. Akkoriban a válások száma csak 1% körüli volt. Évente 500-szor kereszteltek és 300-szor temettek.

1910-ben a Vajdaságban több mint 500 000 magyar élt. 2010-re ez a szám felére csökkent - ma alig 254 000 magyar él itt.

A vajdasági magyarok lélekszáma folyamatosan csökkent.

- 1920: Az I. világháború után az anyaországba átköltöztek 80 000-en.

- 1944: A II. világháború után Magyarországra menekültek 30 000-en.

- 1945: Titói vérengzések áldozatai 50 000-en.

- 1965-75: NSZK-ba költöztek vendégmunkásnak 25 000-en.

- 1991-95: A balkáni háború miatt Magyarországra költöztek 50 000-en.

Ez a csökkenés 235 000 főt tett ki.

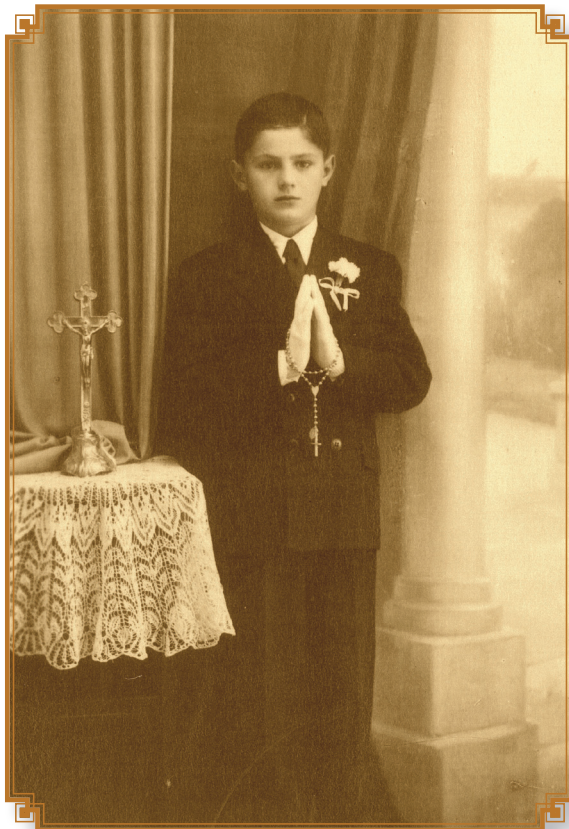
Ezen kívül még az alábbi tényezők is negatívan alakították a magyarság létszámát:

- Míg 1950-ben az élve születés 20 ezrelék, a halálozás 10 ezrelék volt, mára az élve születés 10 ezrelék alá csökkent, a halálozás 15 ezrelék fölé emelkedett.

- A házasságok majdnem 50%-a válással végződik.

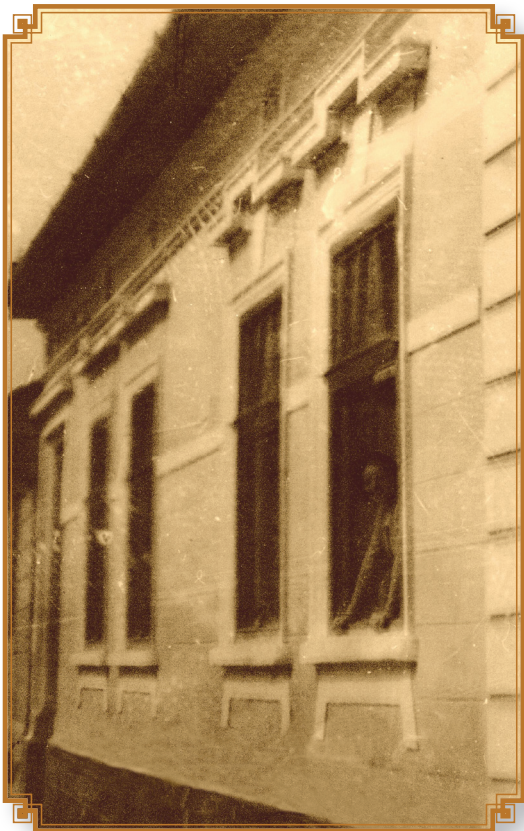
- Az abortuszok aránya 70%.

- A vegyes házasságok aránya csaknem 50%, így a születendő gyermek már szerbként születik.

1959 – Elsőáldozóként

89 9 03

1950 – Kishegyesi szülőház

- Évente 3000-rel csökken a vajdasági magyarok száma. Száz évvel ezelőtt a vajdasági lakosság 30%-a volt magyar, ma ez az arány 13% - a születendő gyermekek aránya 12%, az elhunytaké 17%.

Az életkort tekintve a magyar nemzetiség Szerbia legelőregedettebb népcsoportja.

Kishegyesre az ezerhétszázas évek végén költöztek az első zsidók. 1830 körül a falu lakossága elérte a 3 800 főt - ebből már 70 zsidó volt. Száz évre rá a faluban 6 000-en élnek, akik között 200 a zsidó felekezetű.

A hegyesi zsidók kereskedelemmel foglalkoztak és jó forgalmat bonyolítottak a falun áthaladó megyei utaknak köszönhetően. Az egyik legjobb módú család a Krisháberék voltak - ők uzsorakamatra pénzt adtak a parasztnak, majd mivel azok nem tudták azt visszafizetni, ezért elvették földjeiket. Ez a család építette a falu egyetlen vízimalmát is. Gyermekkoromban Burján Józsiával sokat játszottunk a vízimalom gátján, mely - gazdátlanul - még ma is áll.

Édesapám segített Stern Lujzának, aki megjárta a háltábort. Mivel elhurcolása előtt aranytárgyait a kereti árnyékszék mögött ásta el, az ötvenes években mindig Édesapámat kérte meg, hogy ássa ki - utána Lujza néni

1950 – Kishegyesi Szent Anna templom

valamennyit kivett belőle és a többit vissza kellett temetni. Ennek a jelenetnek én is szemtanúja voltam. Látogatásunkkor mindig füstölt libacombos sóletet készített nekünk. Lujza néni rokona volt a Szabadkán élő Stern Károly ügyvéd.

1950 – Kishegyesi látkép

A hegyesi zsidók zsinagógáját a kommunisták bontották le 1946-ban és a templom helyén annak a téglájából építették a szövetkezeti otthont. Deportálás előtt a zsidó családok itt rejtették el aranyaikat – bontáskor a hegyesi kom-

munisták ezt megtalálták és ebből az aranyból építették fel saját házaikat.

Nagyanyám, *Firányi Julianna* Szenttamáson született, de szülei tizenévesen szolgálónak adták Kishegyesre a zsidó *Guttman* kocsmába. *Guttman* néni fia, *Ármin* 1920 körül Amerikába emigrált, *Guttman* néni pedig örökbe fogadta a nagyanyámat, aki a vendéglőt vezette.

Édesanyám nagyamának szólította *Guttman* nénit. Mesélte, hogy *Krausz Dávid*, a sakter minden pénteken járt hozzájuk baromfit vágni. Tréflit - tisztátlant - nem ettek, de alkoholt ittak. *Guttmannék* jiddisül beszéltek, ami olyan német-héber keverék nyelv, de tudtak magyarul is. Sábáthkor - szombaton - nem dolgoztak. Az új év - rós hásaná - pedig általában szeptemberre esett.

Ferenc Pápa mondta: „Ahhoz, hogy valaki jó keresztény legyen, meg kell értenie a zsidóság történetét és hagyományait.” A megismert történelem birtokában én is hasonló elveket vallók.

Azt mesélték, hogy hegyesi jómódú zsidó polgárok is jártak a vendéglőbe, közöttük igazi úriemberként emlegették *Faragó Andort*, aki a legtöbbet adományozott különböző jótékonyági célokra.

Guttman nagyamama halála után nagyanyám örököl-

te a vendéglőt és a házat. Gyermekkorom emlékeiben még élénken élnek a Guttmannéktól örökölt ezüst gyertyatartók.

Nagyanyám mesélte, hogy a hegyesi zsidók a szegény zsidókat titokban segítették és így valójában szegény zsidó nem is volt a faluban. A leggazdagabb zsidó család a Balassáék voltak - háború után házukat a hegyesi kommunisták szétverték és kirabolták.

Csak most érzem igazán szüleim terhét, hogy életükben szólni se merték a Tito parancsára elkövetett magyar népi-irtásról.

A bevonuló szerb partizánalakulatok katonai közigazgatást vezettek be Vajdaságban 1944. október 17-én. Ezt követően Tito kommunista pártvezető utasítására etnikai alapú, per nélküli kollektív büntető eljárásokat kezdtek. 1944-45 telén lakóhelyükön vagy gyűjtőtáborokban - korra és nemre való tekintet nélkül - tömegesen kínozták meg és végezték ki a magyar nemzetiségű polgári lakosságot, a második világháborúban való kollektív bűnösséggel vádolva őket.

A szemtanúk úgy emlékeznek vissza, hogy gyilkosságokat számos esetben sadista kegyetlenséggel követték el. Voltak, akiket kettéfűrészelték vagy karóba húztak, másokat elevenen elégettek vagy eltemettek. Egyeseknek le-

szaggatták a körmüket, felhasogatták a bőrüket, majd besózták. A csecsemőket a falhoz vágták, hogy az agyvelejük szétloccsanjon. A terhes asszonyból kikaposták a gyereket. Sok esetben meggyfa botra kötött tizkilós ólommal verték agyon az áldozatokat; volt, akinek az orra is leszakadt az ütéstől. Legtöbbjüknek azonban egyszerűen csak fejszével levágták a fejét. Az asszonyok sírva keresték fiaikat, férjüket a holttestek között. Mindenütt vértócsában feküdtek az emberek.

A kivégzések több helységben tömeges lincseléssé fajultak, a helyi szerb lakosság egy részének aktív részvételével. Óbecsén ezek mellett az egész magyar lakosságot megkülönböztető jelzés - fehér karszalag - viselésére kötelezték, és kényszermunkára hajtották.

Újvidéken az akkori löverseny pályánál közel 2 000 magyart végeztek ki, de szinte minden magyarlakta településen voltak kivégzések. Becslések szerint az 1944-1945 telén meggyilkolt magyarok száma az 50 000-et is eléri.

Az áldozatoknak még holtukban sem adták meg a végtisztességet, a holttesteket tömegsírokba dobálták. Nem egy esetben el sem temették a holttesteket, csak csatornába, dögkútba dobálták, sintértelepen gyűjtötték őket. Előfordult, hogy egy tömegsírt exhumáltak, és a holttesteket

enyvgyárban iparilag feldolgozták. A megmaradt sírokat - kevés kivételtől eltekintve - nyomtalanul beépítették és tetejükre épületeket, sportpályákat emeltek.

A kivégzettek nevét, esetleges bűnüket, a kivégzés körülményeit, a nyughelyüket sohasem hozták nyilvánosságra. Utólag háborús bűnössé kiáltották ki valamennyiüket, vagyonukat elkobozták, hozzátartozóikat megbélyegezték. Három helység: Csurog, Zsablya és Mozsor teljes maradék magyar lakosságát - akik túléltek a vérengzést - mindenküdtől megfosztva örökre kitiltották lakóhelyükről.

1945-1948 között a vajdasági internáló táborokban becslések szerint több mint 70 000 főleg magyar nemzetiségű polgári személy (nagyreszt öregek, asszonyok és gyermekek) vesztette életét éhség, fagyhalál, járványok, kínzás vagy kivégzés következtében.

Mindezek után született meg az én háború utáni generációm.

Én is Hegyesen kezdtem iskolába járni. Kitűnően rajzoltam és én rendeztem az osztály önképzőköri előadásait. Országos történelmi-földrajzi versenyeken első helyezéseket szereztem. Nagymamával templomba jártam, barátaimmal: Burján Józsival, Maronka Tibivel, Szügyi Józsival és Csordás Misivel a lányokért rajongtam.

Édesapám Zentán 1930 és 1937 között banktulajdonos, 1937 és 1945 között Kishegyesen textilkereskedelmi cégtulajdonos, az államosítás után, az 1946 és 1963 közötti időszakban pedig pénzügyi szakemberként, főkönyvelőként

1959 – A harmadik osztály végzősei és Raffai Erzsébet tanító néni. A haverok: jobbról a felső sorban Maronka Tibike, jobbról a középső sorban Szügyi Zolika, jobbról az alsó sorban Sípos Zolika, én pedig mellette guggolok.

dolgozott. Bámulatos szervezőképességgel rendelkezett - már 29 évesen banktulajdonos lett. Nagy hatással volt rám - kezdetektől fogva a példaképem. Életét a titói kommunizmus tette tönkre - vagyonát elvették és még ellenségként is kezelték. Sosem panaszkodott, pedig nemcsak anyagilag, hanem lelkileg is tönkretette a rendszer.

1956-ban, hét évesen figyeltem, ahogyan apám fogadja a magyarországi menekülteket Palícson, a szerb-magyar határon. Jöttek a sztálinista diktatúra és a szovjet megszállás elől menekülő, halálra rémült, elkéseredett emberek, hátukon batyut és ágyneműt cipelve, gyerekekkel a karjukon. Az első napokat a palicsi Nagy teraszon vészelték át. Az éjszakák már hidegek voltak, de a bácskai magyar családok csoportosan érkeztek és vezették házukba a magyar testvéreiket. Mi is több menekültet szállásoltunk el kishegyesi házukban. Az utolsó asszony több mint fél év után ment el tőlünk a trieszti menekülttáborba. Ezt a szívszorogató érzést sohasem tudom elfelejteni - akkor még nem gondoltam, hogy valaha nekem és családomnak is hasonlóan kell majd menekülnünk a Miloševići rémuralom elől.

Emlékszem, hogy a forradalom alatt apám egész nap hallgatta a Szabad Európa Rádiót és azt mondogatta nekem: hamarosan érkezik az amerikai segítség és akkor

1968 – Szabadkai korzó

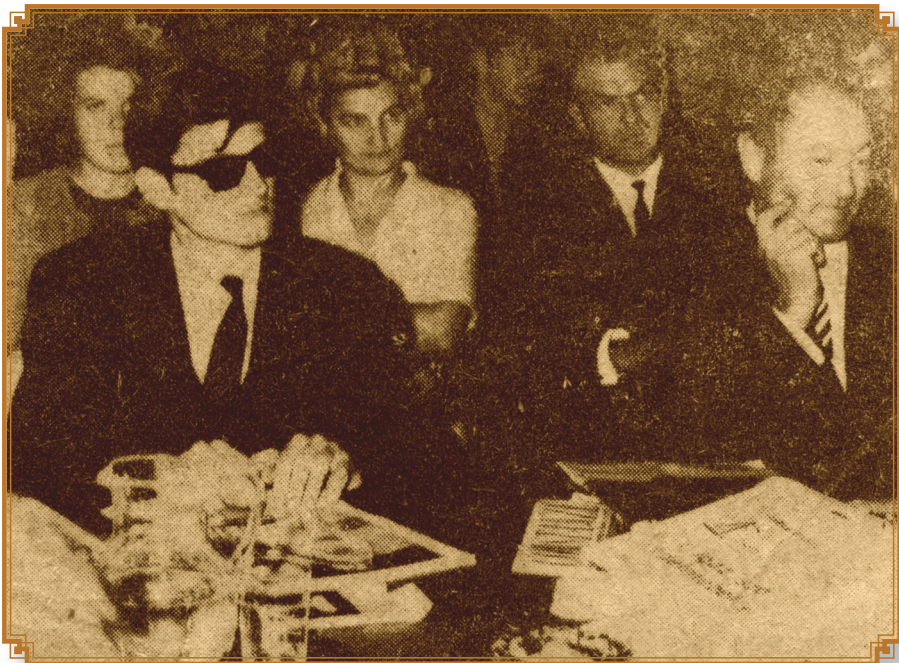
megmenekül a magyar nép. Aztán az amerikaiak mégsem jöttek; apám nekikeseredett, többet az életben nem lehetett előtte Amerikát említeni, mert azt mondta, hogy az amerikaiak hazudtak.

Édesapám korai halála után, 1964-ben költöztem Szabadkára.

Szabadkán 1965-ben kapcsolódtam be az irodalmi életbe – ehhez bizonyára hozzájárult kitűnő magyar irodalom tanárnőm, Sturc Jolán hatása is.

1966–1972 között szellemi vezetője voltam az Életjel című irodalmi élőújság köré csoportosult fiatal szabadkai irodalmároknak, képzőművészeknek, zenészeknek. Az Életjel Ifjú-Műhelyének szerkesztője és műsorvezetőjeként barátaimat – Pataki Zolit, Beer Miksát, Gubics Ferit, Francz Mitsit, Gulyás Józsit, Molcer Mátyást, Pribilla Valit, Murényi Mátyást, Basch Editet, Kotroba Jucit, Horváth Mihályt, Bajza Vikit, Dóró Lázárt, Nagy Tibit, Fekete Vilit, Póka Évát, Tóth Annát, Luhovics Józsefet – léptettem fel. Az Életjel Ifjú-Műhelye valójában irodalmi színpadként működött – a műsorokat én rendeztem és a Városháza Kéktermében került sor az előadásokra.

Dévavári (Dattler) Zoltán az Életjel szerkesztője volt az, aki 1965-ben meglátta bennem a jó szervezőt, mert körülöttem nagy létszámú irodalomkedvelő fiatal csoportosult. A városháza félemeletén lévő kantinhelységet szerezte meg számunkra, hogy délután és este klubbot hozzunk létre a fiatal tollforgatóknak és irodalomrajongóknak. Naponta

*1968 – A Városháza Zöld-termében megalapítottuk
az Életjel Művészbartí Körét.
Jobbról: Lévay Endre, balról jómagam.*

1971 – Az 1-es számú újságírói igazolvány

itt találkoztunk, majd automatikusan kibontakozott valami irodalmi-műhelyszerűség és lassan kiforrott a „kör”.

Dévavári ügyes koordinátor volt. 1968. október 11-én került sor az Életjel Művészbaráti Kör alapító közgyűlésére. Emlékszem, Lévay Endre író, valamint jómagam és még vagy húszan ültük körül a Városháza Zöld-termének ovális asztalát és Zoli ekkor osztotta ki az első valódi tagsági igazolványokat is. A Zöld-terem lett egy ideig irodánk és klubhelységünk és végre-valahára telefont is kaptunk.

Az Életjel munkájából Dévavárinak köszönhetően nőtt

ki 1971-ben a valódi nyomtatott irodalmi folyóirat, az 'Üzenet is.

Persze voltak árnyoldalak is, amit mi fiatalok akkor nem annyira érzékelhettünk. Dévavári, mint régi informbirós (másképpen Kominform - Moszkvából irányított kommunista szervezet), politikailag nem volt megbízható az akkori titói rendszer számára. Az Életjelet is csak Urbán János neve mögött vezethette, az 'Üzenet létrehozásához pedig Biacsi Anti adta a nevét.

Dévavári a háttérből nagyon ügyesen manipulált - az Életjelnek járó támogatáson főleg saját műveit adta ki, amelyek egy bizonyos témára fókuszáltak valamint elvbárátai (Gajdos-Gotesmann, Lévy, Dési, Winkler stb.) műveinek kiadását biztosította.

Engem több mint három évig felhasznált, hogy majdnem száz fiatalot angazsáljak és műsorokat rendezzek. A szervezéssel kapcsolatos költségeket ő vette fel, abból én semmit sem láttam. Mi fiatalok örültünk a megjelenési, szereplési lehetőségnek, míg ő új, nyugati kocsiban feszített, ellentétben a többi újságíróval, akik akkoriban kerékpáron vagy ósdi járgányokkal jártak.

Dévavári nem csak velünk szemben alkalmazta ezt az irodalmi-pénzügyi trükköt, hanem Horváth Emma ma-

gyar-latin szakos tanárnővel szemben is, aki gimnáziumi versmondó csapatával került az Életjel berkeibe. Ő sem látott az Életjeles pénzekből semmit, ő is önzetlenül dolgozott. Csak annyiban különböztünk, hogy őt más motiválta, mint engem.

Ezen a helyen kell megemlítenem a fáradhatatlan Vujkovné Lippay Etelkát is, aki nagy lelkesedéssel és díjazás nélkül végezte el Dévavári Zoli helyett a szervező munkát, melynek dicsőségét mindig Zoli aratta le.

A Dévavári által kialakított rendszer jól működött, de rájöttünk a titok nyitjára: Zoli 1949-ben mint sztálinista került Golli Otokra. Ott önként vállalkozott magyar társainak „átnevelésére”. Így okozott maradandó lelki sérülést Dési-Sárkány Ábelnek, Brindza Károlynak és Szecsei Mihálynak is.

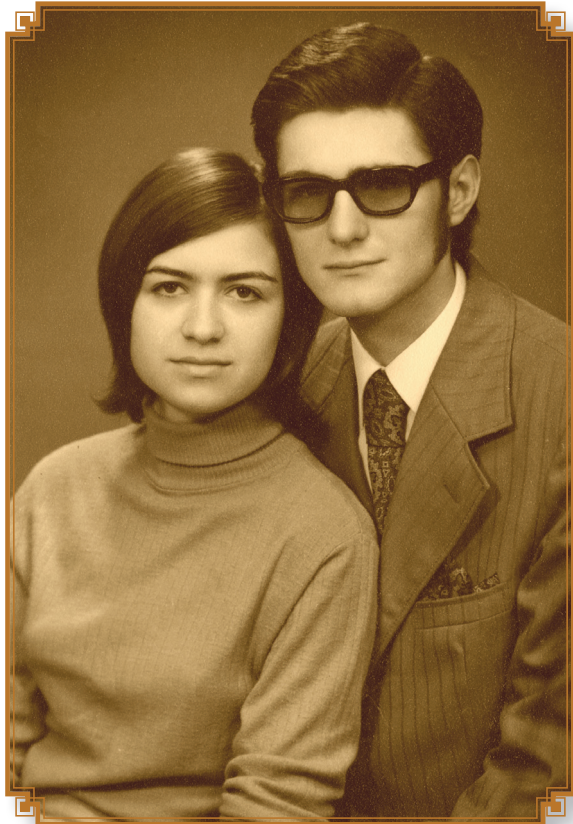
A fentiekkel kapcsolatosan tudni kell, hogy 1947-ben Tito Moszkva jóváhagyása nélkül kezdeményezte a Balkán-föderáció létrehozását, melynek vezetője természetesen ő lett volna, tagjai pedig Jugoszlávia, Bulgária és Albánia. Ezért Sztálin kiadta a parancsot Tito likvidálására és kizárta Jugoszláviát a Kominformból. Tito, hogy elejét vegye egy esetleges puccsnak, minden Sztálinhoz hűséges Jugoszláv állampolgárt Golli Otokra internált.

A Moszkvához hű magyar államapparátus erre azonnal reagált és a magyar hatóságok a civil lakosságot a magyar-jugoszláv határra vezényelték ki, ahol torkukszakadtából üvölteniük kellett, hogy „Tito, a láncos kutya”. A részben ebből következően kirobbant összecsapások a magyar és jugoszláv határőrség között többször halálos kimenetelű tűzharcba torkollottak.

Kétségtelen tény, hogy Jugoszlávia sajátos szocializmus-felfogása hangoztatásával szembe került a Moszkvából vezérelt „nemzetközi kommunizmus” eszmei áramlatával, aminek következtében elnyerte az Egyesült Államok hatóságos gazdasági támogatását.

Mindezek következtében Magyarország 20 000 fős honvédsége 1952-re elérte a 780 000 főt. Ugyanakkor általában véve a magyar honvédség korabeli készenlétet jól illusztrálja az az esemény, amely 1953-ben történt, amikor is egy jugoszláv harci repülőgép a Duna vonalát követve behatolt a magyar légtérbe, és egészen Dunaujvárosig jutott, majd sértetlenül visszatért Jugoszláviába.

Jugoszlávia és a Szovjetunió viszonya csak Sztálin halála után normalizálódott, amikor is Tito 1956-ban ellátogatott Moszkvába, hogy később Brioni szigetén Hruscsovnak jóváhagyja a magyar forradalom leverését.

1970 – Masa Erzsikével

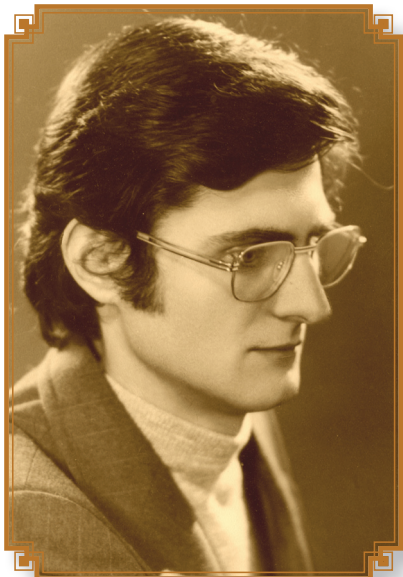
☪ 27 ☪

A hetvenes években Szecsei, Dési és Brindza külön-külön elmesélték nekem a Dévavárral kapcsolatos „góliotokos” emlékeiket. Dési a hatvanas években, amikor a 7Nap-ban együtt dolgozott Dévavárral, ha csak tehette és nem láták, akkor Zoli hátába vágta könyvekkel kitömött hatalmas aktatászkáját. Gönczy Sára szerint csak ezért hordta magával a nagy táska könyvet.

Az informbírósók szabadulásuk után is megfigyelés alatt maradtak. Dévavárit, Dési-Sárkányt és Brindzát munkahelyükön Grósz György a 7Nap igazgatója felügyelte. Igazából jó trükk volt az egész. Dévavári valahogy az állambiztonságiakat is átejtette, hiszen az őket felügyelő Grósz is titokban sztálinista volt.

A 7Nap-os csapat Dési-Sárkányon keresztül tartotta a kapcsolatot Lukács-Löwinger György, Budapesten élő kommunista filozófussal, aki 1919-ben a Vörös Hadsereg politikai biztosaként Poroszlón nyolc embert fejbe lövetett, majd később a moszkvai Komintern munkatársa lett. Lukács elvtársa volt Sinkó-Spitzer Ervin aki 1919-ben Kecskemét városparancsnokaként szintén magyarokat üldözött.

A hatvanas években a 7Nap-os inforbírós csoport élén Dési-Sárkánnyal közreműködött abban, hogy Sinkó-Spitzer Ervin - akkor már mint az Újvidéki Egyetem Filozófiai

1974 – Műsoriroda vezetőjeként

1974 – a Feleségem

Karának vezetője - elérje, hogy a lukácsi-filozófia a jugoszláv kommunista párt hivatalos ideológiájává váljon.

Ezt a törekvésüket koronázta meg sikerük, hogy 1970-ben a zágrábi egyetem díszdoktorrá avatta Lukácsot a marxista filozófia fejlesztésében elért eredményekért.

Nemsokára ezért Lukács Budapesten fogadta Grószot,

Brennert és Dési-Sárkányt. Azaz Dési helyett a későbbi Vajdasági Tartományi Kommunista Szövetség főideológusa, Petkovics Kálmán megy.

Nagy terjedelmű interjút készítettek a forradalom igazi (fejbelövős) teoretikusával - Lukáccsal, kinek marxista-leninista vezéreszméjét ettől kezdve a jugoszláv hivatalos filozófia is átvette.

Így lett nemzetközivé a lukácsi szocialista demokráciával kapcsolatos eszmevilág. Tito pedig észre sem vette, hogy a góliotokosok átejtették.

Dévavári teljes politikai rehabilitációja csak ezután történt meg - nemsokára hivatalosan is az ő neve szerepelhetett az általa szerkesztett Üzenetben is.

Persze a történelmi folyamatok olyanok, mint a bűvópatakok - néha eltűnnek, de akármikor felszínre is bukkanhatnak - a lukácso-k-sinkók szelleme tanítványaikban ma is nagyon virulens.

De visszakanyarodva az eredeti témára: Nálunk, fiatal Életjeleseknél, Dévavári akkoriban nem csak a fentiek miatt volt visszatetsző, hanem azért is, mert csak akkor adott szabad kezet az Ifjú-Műhely műsorok szervezésében, ha egy-egy fiatal szavaló-fellépő lány műsor után felment hozzá. Mi ezt nagy árnak és gusztusta-

lannak tartottuk az akkor már több mint negyven éves mentorunktól.

1968-as Prágai Tavasz rám is nagy hatással volt. Láttam, hogy a kommunista rendszer milyen undorító, de nem mertem nyíltan kiállni ellene, mert nem voltam igazi Jan Pállach. Ezért inkább az irodalom felé fordultam - akkoriban Eluard, Whithman, Neruda voltak a kedvenceim. Tet-szett Villon („rőf kötél sűgja majd fejemnek, mi sűlya a fenekemnek”). Lenyűgöztek Arthur Rimbaud örült-déliriumos álmái - és még sokáig nagy hatással voltak rám. Természetesen imádtam Adyt - szememben ő volt az igazi magyar (pedig megírta a korroborit). József Attilától csak az Odát szerettem - egyébként nem tudtam vele azonosulni, pedig talán őrá hasonlítottam legjobban. Utáltam Brechtet, utánoztam Ginsberget („engedje meg, hogy taknyommal pucoljam ki cipőjét”). Ferlinghettit (Az elme vidámparkja), Burroughst (Meztelen ebéd) és Keruacot valamint Proopert olvastam. Figyeltem Tolnai Ottót, mert abban az időben ő határozta meg a vajdasági magyar irodalmat.

Valójában nagy változások éve volt az 1968-as esztendő - 12 évvel az 1956-os forradalom után Európa újból nyugtalan volt.

Párizsban diáklázadások törtek ki - először a vietnami

háború ellenes megmozdulásként indultak, de közben a fiatalok elfoglalták a Sorbonne-t és marxista-maoista anarchizmusba torkollottak a tüntetések. A párizsi diákmegmozdulások hatással voltak az egész világ ifjúságára, akik kritikusan kezdtek el gondolkodni és cselekedni. A párizsi diáklázadások hatására megmozdulások indultak a nyugat-berlini és a belgrádi egyetemen is.

1968-ban a csehek egy emberarcúbb szocializmus reformját szerettek volna bevezetni, de az oroszok ezt a marxizmus-leninizmus elveitől való eltávolodásnak érzékelték és bevonultak Csehszlovákiába, katonai eszközökkel fojtották el az elégedetlenséget. Ugyanebben az időszakban cseh mintára reform-próbálkozások voltak Jugoszláviában és Magyarországon is – de a prágai események után ez az identitáskeresés megtorpant. A prágai tavasz hatása azonban nagyon sokáig érződött és hozzájárult a varsói szerződés felbomlásához.

A párizsi, nyugat-berlini, prágai és belgrádi megmozdulások leverése után világossá vált számunkra, hogy a szocializmust belülről nem lehet megreformálni.

Ezekben az években kulminált a vietnami háború is. Az amerikaiak új napalmbombáikat próbálták ki a vietnami népen. Ebben a háborúban az amerikaiak az oroszok tér-

nyerését próbálták megállítani, de csúnya vereséget szenvedtek és ötmillió ember halálát okozták (hol volt ekkor már a nürnbergi bíróság).

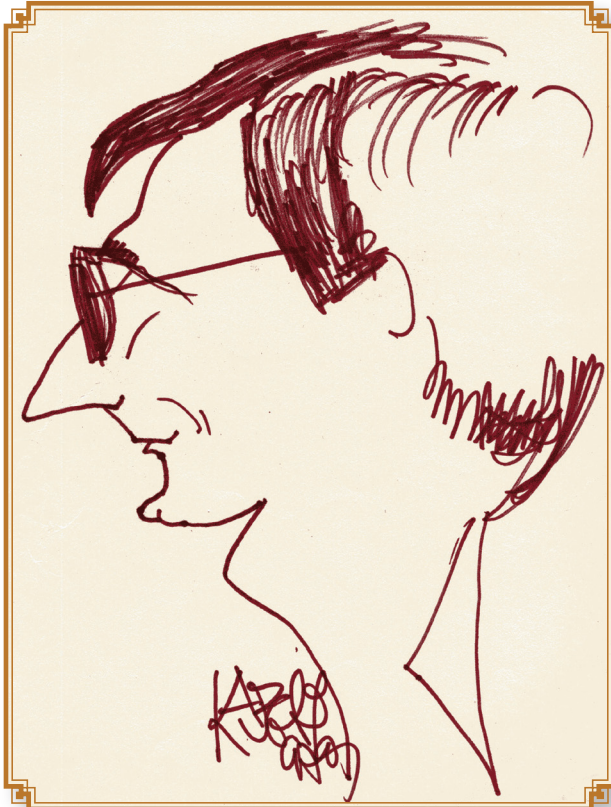
A csehszlovák események miatt Tito harci készültségbe helyezte a hadsereget. Az első védvonal a magyar-jugoszláv határon ásta be magát, a második Közép-Bácskában, Zobnatica magasságában, a harmadik pedig a Dunánál volt felállítva. Tudni véltük, hogy az orosz-magyar támadást csak a harmadik vonal, a pétervárad-i vonal tudná megállítani. Ebben a háborús előkészítő műveletben Amerika is támogatta Titót, hisz a stratégiai érdekei azt diktálták, hogy az oroszok ne juthassanak ki szárazföldön a Földközi-tengerre. Az amerikai tervek szerint, ha Titónak a Dunánál mégsem sikerült volna megállítani az oroszokat, akkor a NATO-erők fejlődtek volna harci vonalba Olaszország és Görögország irányából a Jugoszláv területekre, hogy elvágják az oroszok útját az Adriára való kijutás előtt.

A korabeli jugoszláv sajtó a szovjetek és a magyarok ellen uszított. A szovjet- és magyarellenesség eredménye volt, hogy a Jugoszláviába kiutazó magyarokat provokálták, leköpték őket, a kocsikra ellenséges jelszavakat írtak, sőt, volt, hogy rá is lőttek egy magyarra - ez szerepel egy 1968-as titkos jelentésben.

De mindezek mellett az 1968-as Táncdalfesztiválon ezekben a napokban hangzott el az Illés Együttes mindannyiunk számára sokat jelentő „Amikor én még kis srác voltam” című történelmi dala. Az új hullámon én is felbuzdulva megalapítottam és menedzseltem a The Electric Circus nevű szabadkai pop-együttest melynek tagjai voltak Miloš Vlahović (ének), Fekete Vilmos (dob), Nádudvardy Tibor (basszusgitár), és Nagy Tibor (szólógitár). A banda számára próbatemet biztosítottam a Városháza harmadik emeletén és fellépéseket szerveztem a Nyári Színpadon, meg a környező településeken.

Gubics Feri barátommal utánozva a Beatlest, hippy viseletet öltöttünk, Džuboks magazint és Melody Makert olvastunk, angolai lemezeket és a Luxemburgi Rádiót hallgattunk, hosszú hajat, pajeszt és szakállat növesztettünk.

A világ körülöttünk – azaz Szabadkán úgy nézett ki, hogy Dévics Imre a Képzőművészeti Találkozó igazgatójának támogatásával megalakult az első jugoszláv fiatalokat tömörítő Csurgói Ifjúsági Művésztelep – tagjai voltak Bíró Mikó, Kerekes Sanyi, Magyar Jani, Petrik Tibi, Siskovszki András, Török Pista és Torok Sándor. Gubics Ferivel jártunk ki a művésztelepre, mely a Ludasi-tó partján Törökék tanyáján működött – Kerekes Sanyi kemencében sütötte a

1970-ben készítette Kaupert Pál, az ismert karikaturista rólam ezt rajzot

tepsis krumpfit, Gulyás Jósikát küldtük borért a szomszéd tanyára és végeláthatatlan vitákat folytattunk hajnalig a művészetről és az élet nagy kérdéseiről.

A Képzőművészeti Találkozó Korzón lévő kiállítótermében Vinkler Imre (a gimnázium rajztanára), Petrik Pál (a színház díszlettervezője), Sáfrány Imre (a 7Nap műszaki szerkesztője), Szilágyi Gábor (a tanítóképző rajztanára) állították ki.

A Nép körben Sánta Ferenc és Cseres Tibor magyarországi írók tartottak irodalmi estet.

A 7Nap-ot Petkovics Kálmán, Kolozsi Tibor, Burkus Vali néni, Brenner János, Mészáros Zakariás, Dévavári Zoltán, Sáfrány Imre, Kopeczky László, Kaupert Pál, Molnár Cs. Attila, Gönci Sára, Kvazimodo Braun István csinálta.

A magyarok közül leghűségesebb pártkatonák voltak Kelemen Mátyás (Kommunista Szövetség tartományi titkár), Solti Pál (Kommunista Szövetség központi bizottsági tag), dr. Rehák László (Szocialista Szövetség köztársasági titkár), Nagy Ferenc (Tartományi Végrehajtó Tanács alelnök).

A szabadkai vezetők pedig Vladimir Danić (községi párttitkár), Matija Sedlak (községi elnök) és Nagy-Kanász Lázár (szocialista elnök) voltak.

A színvonalas Képes Ifjúságot Deák Ferenc és Hornyik Miklós szerkesztette - ennek irodalmi mellékletéből nőtt ki a nagyon úttörő Új Symposion, melyet Tolnai Ottó és Domonkos István szerkesztett.

A moziban a jegyüzérek a 400 dináros jegyet 700 dinárért adták. A városban megjelentek az első szkipetárok és szózott „kikirikit” árultak.

Csépe Imre a Népkör kocsmájában illuminált állapotban, kishegyesi nyelvezettel írta a vasárnapi Magyar Szóban megjelenő tárcáit.

Szombathy Bálint és Szalma Laci azon fáradoztak, hogy megalapítsák a Bosh+Bosh Képzőművészeti Csoportot. Fejéte Elvira és barátai pedig a Kosztolányi Kört szerették volna létrehozni...

Én akkoriban regényírással próbálkoztam és az Elza vendéglőben söröztem Zákány (Zvercser) Anti és Gulyás Józsi költőkkel.

Elkezdtem az amerikai hippi szépirodalmat az Üvöltést olvasni és belőle részleteket színpadra is vittem. Vasárnap reggel a szabadkai piacon szavaltam Tolnai Ottó „Jan Palach emlékére” című versét. Kezdeményeztem az Ifjúsági Otthon és a Jelen Ifjúsági Folyóirat indítását.

A hatvanas évek végén a fiatalok egész világon a hábo-

rá ellen tiltakoztak - ezt a tiltakozást tükrözte irodalmuk és zenéjük is.

Az én generációmnak az 1968-as év volt élete meghatározó éve.

1968-1972 között a 7Nap külső munkatársa, újságírója voltam. A fiatalok öngyilkosságának okait boncolgató szociológiai tanulmány sorozatom nagy visszhangot keltett.

1969-ben Nagy József a Szabadkai Rádió magyar műsorainak főszerkesztője felkért, hogy szerkesszem a Szabadkai Rádió Ifjúsági-Kulturális Híradóját. A minden vasárnap délután jelentkező egyórás műsoromban fiatal művész-barátaimat Kasza Évát, Muszin Imrét, Masa Irént. Árok Ferit, Kollár Ilonát, Vajda Ernőt, Pásthly M. Gyulát, Dudás Juditot, Vujkov Józsefet, Tóth Annát, Bóka Zsuzsát, Kocsmár Jánost, Szveller Irént, Damjánovits Erzsébetet, Tallós Zsuzsannát, Bada Irént, Csákány Erzsébetet, Krekovic Ferencet, Szilasi Verát, Szép Arankát mutattam be. Ők mindannyian nagyban hozzájárultak a vajdasági magyar nyelvű kultúra fennmaradásához. A műsor bevezető zenei szignálja Csajkovszkij B-moll zongoraversenyének dallama volt, a műsort Pataki Zoli barátom felvételezte és vágta. Egész éjjeleket dolgoztunk a

*1972-ben a Galéria munkatársaként – balról Torok Sándor festőművész,
jobbról Duranci Béla művészettörténész, a múzeum igazgatója.*

Városháza padlásterében lévő stúdióban, mert az „öregek” nappal nem adtak „terminust” nekünk.

1971-től a Városi Múzeum Honi Galériájának külső munkatársa lettem. A Városháza adott otthont a múzeumnak és négy évig ez a ház lett az én otthonom is. Itt szerettem meg a szecessziót.

1972-ben a galériában szerveztem a híres-hírhedt Éjszakai Szeánszokat is, melynek még a belgrádi NIN című hetilap is teljes oldalt szentelt. Ezekén az irodalmi-zenei esteken vajdasági kortárs írók és zenészek léptek fel. Többek között szerepelt Tolnai Ottó és Ladik Kati is. A szeánszok műsorvezetője Kakas Józsi, a Szabadkai Rádió bemondója volt.

Az Éjszakai Szeánszok az én rendezésemben az egész országban új irányt képviseltek: Jugoszlávia legszebb szecessziós épületében, egy rangos közintézményben, a Városi Múzeum Honi Galériájában éjszakai időszakban megvalósíthattam egy bátor kiállítású, modern irodalmi-zenei műsort. Szabadka művészbarát közönsége hetekkel a műsor előtt tolongott a meghívókért és belépőkért. A műsorba aktívan bekapcsolódó nézők, főként fiatalok, művészi ambientben, a galériában kiállított képek és szobrok közt a földön foglaltak helyet, komoly és modern élőzene vál-

OMEGA

1970 – Az Omega palicsi koncertjének plakátja

takozott, a fellépő művésznők némelyike hiányos öltözékben szerepelt - erre a városatyák is kíváncsiak voltak és hivatalból igényelték meghívót. Avantgárd rendezői ötleteimet, hogy a képzőművészetet, az irodalmat és a zenét meghökkenítő módon ötvözzem Bela Duranci, a Múzeum igazgatójának nagyvonalú segítsége nélkül sohasem valósíthattam volna meg.

A Városi Múzeum kiadásában megjelent Vajdasági kortárs képzőművészek című kiadvány szerkesztésében Bela Duranci és Torók Sándor szerkesztők mellett én is részt vettem.

Ebben az időben Kalmár Ferenc és Petrik Pál rajziskoláját is látogattam - érdekelt a grafika, de utána inkább a művészfotózás ragadott magával. Grizák Anti barátom segítségével fotólabort rendeztem be a Városháza harmadik emeletén.

1968-ban barátaimmal, Gulyás Józsi költővel és Török Pista festőművésszel, Jelen (az első változat szerint Alfa) címmel ifjúsági lapot alapítottam, melynek megszűnéséig, 1976-ig egyik szerkesztője voltam. Siskovszky András barátom a lap műszaki szerkesztője és illusztrátora volt. Valójában nekünk a szabadkai ifjúsági folyóirat ötletét a Moravicán megjelenő Vándorbot című ifjúsági lap adta.

*Jelen – a szabadkai fiatalok folyóirata
(1971. november-decemberi szám címlapja)*

Szerkesztői-újságírói eredményeimért 1972-ben Vajdasági Tartományi Májusi Díjat kaptam. Munkámhoz segítséget nyújtott Szabó Pista magyar tanár. A lapból 1969-1976 között 53 szám jelent meg. A megjelent lapok némelyik száma megtalálható az Országos Széchényi Könyvtárban is.

A Jelen szerkesztésében részt vett Ruzmann Rudi, Bencsik Pista, Guzsvány Marika, Gönci Sára, Siskovszki András, Hornok Feri, Burián Laci, Beer Miksa, Horváth Sanyi, Gubics Feri, Kopeczky Csaba, Krekovics Feri, Németh Jani, Toldy Józsi, Szalma Laci, Szabó H. Teri, Király Laci, Kasziba Pista, Lantos Laci, Terék Erzsébet, Gyólai Zoltán, Vujkov Mária, Gulyás Józsi, Právda Józsi és Miskolczi Józsi.

A Jelen impresszumában főszerkesztőként voltak megjelölve: Beer Miksa (1970), Ruzmann Rudolf (1971), Németh János (1972), Miskolczi József (1973), Aleksandar Merković (1974), Kollár Ferenc (1975). A lapot valójában majdnem mindvégig én vittem - erre Pálfy Gábor ifjúsági titkár által aláírt szerződésem volt és csak én kaptam fizetést érte.

A Jelen történetéhez az is hozzátartozik, hogy 1975. októberében (amikor Merković, volt a főszerkesztő és Siskovszky, a technikai szerkesztő) a lapot a vezércikk és annak illusztrációja miatt a „cenzúra” bezúzatta, a szerkesztőket azonnali hatállyal menesztették és még aznap

engem neveztek ki szerkesztőnek. Valójában az ifjúsági titkár, Ilija Šuica tett kifogást és szerzett bírói végzést arra, hogy a lapot az újságárusoktól összeszedjék és bezúzzák. Az akkori politikusokra oly jellemzően minden szimbólumot félreértettek és történelmi ismeretük hiánya miatt félre is magyaráztak. A Jelen címlapján pedig egy olyan grafika volt, melyen egy kis partizán csillagos golyót lő a nagy német katona szívébe. A politikusok-cenzorok szerint a partizánt sohasem lehet kicsinek, a németet pedig nagynak illusztrálni. Hiába volt minden ellenérv, hogy igazi hős cselekedet az, amikor Dávid legyőzi Góliátot - a lapot mégis bezúzták.

Öknyomozó újságírásomnak következményeként több konfliktus is kialakult: többek között Bato Kovačevićyal, a Kultúrotthon igazgatójával, amikor cikket jelentettem meg a kultúra pénzeivel kapcsolatos visszaélésekről (1971. március); vagy Stipan Kopilovićyal, a Kommunista Szövetség titkárával, amikor a Szabadkán uralkodó nemzeti-ségi viszonyokról írtam vezércikket (1971. február); vagy amikor tényfeltáró riportot készítettem egy középiskolás lánnyal, akit tanára molesztált (1971. november); vagy akkor amikor az Üzenet körüli visszaélésekről akartam tényfeltáró cikket megjelentetni, amelyet Németh János

1972 – Nagyriportot készítek Bagi Károlyal – Szabadka városelnökével

1973 – Balázs G. Árpád festőművész életét meséli az újságírónak

akadályozott meg, mivel akkor még párthű jelentő volt.

Ennek az időszaknak érdekessége, hogy 1971 februárjában a községi párttitkárról és a nemzetiségi viszonyokról megjelentett cikkem után a mindenható Komitet, a pártbizottság felülvizsgálati szerve elé kerültem. A kommunisták minden elképzelhető megrovásban részesítettek, de egy héttel utána üzentek, hogy jöjjenek újságot csinálni, mert különben nem lesz márciusi szám.

A márciusi szám vezércikke (3. oldal), melyet a Komitet írt, bocsánatot kért az olvasóktól az előző számban megjelent cikkem miatt és magyarázkodott a nemzetiségi viszonyokkal kapcsolatban. Utána közölte a városelnökkel készített két oldalas interjúmat (4-5. oldal), melyben tovább feszegettem a nemzetiségi viszonyokkal kapcsolatos kérdéseket, majd teljes oldalon lehozta a Kultúrotthonban eltűnt pénzekkel kapcsolatos tényfeltáró riportomat (7. oldal), verseimet (15. oldal) és a Torok Sándor festőművésszel készített interjúmat (16. oldal) - vagyis a lap majdnem felét én írtam.

A szabadkai Jelen ifjúsági folyóirattal párhuzamosan szerb nyelven megjelent testvér lapja a Sada is, melyet jó tollú fiatal horvát barátaim Ladislav Kovačević és Boško Krstić szerkesztettek.

1970-ben szervezője voltam az első jugoszláviai Omega koncertnek, melyet „Tízezer lépés” címmel a palicsi Nyári Színpadon tartottunk meg. Benkőnek 30 000 dinárt fizettem ki készpénzben a több mint kétórás buliért. A Petróleum lámpa, a Gyöngyhajú lány, a Tékozló fiúk és a Tízezer lépés voltak és maradtak az Omega legsikeresebb dalaival - 40 évig élt ezekből a Presser-Adamis szerzeményekből az együttes.

1971-ben az Újvidéki Rádió meghirdette az Arany Mikrofon vetélkedőt, melynek elődöntőiben a vajdasági fiatal versmondók, énekesek, zenészek, humoristák és műsorvezetők léptek fel. A döntőre a szabadkai városháza dísztermében került sor, az élő rádióközvetítés műsorát én vezettem. A konferanszié kategóriában én nyertem meg az Aranymikrofont. Az Arany Mikrofonon többek között az én közreműködésemmel indult el Huszár Elvira, Jánosi Károly, Lajkó Franciska, Kovács Erzsike, Szabó-Hangya Teri, Kőszegi Magdi, Kasziba Pista és Pribilla Vali - közülük később többen is kitűnő előadóművészek lettek.

Írásaimat - verseimet a 7Nap, Magyar Szó, Jelen, Üzenet, Rukovet (Lazar Merković fordításában), Szabadkai Rádió és az Újvidéki Rádió közölték.

Álljon itt két 1970-ben keletkezett versem:

nyomorból idézett szerelem

*mint az ima
hullottak rám
vonásaid
azóta álmodom
hogy hitvallóként
hódolunk
lassan rájöttem
nem jön fel a nap
egy ember kedvéért
szomorúak kik
éjjel haltak meg
a lélekgöngyölgetők is
elnyúlnak egyszer
együtt megyünk
kényelmes tájakon
hol tiszta az ég*

*s drámát diadalt
hord a szél
az éjjel mezei virágok
illatát éreztem
s félni kezdtem
a jövőbe mutató újszülöttől
büntetsz
hogy kerüljem
a napos oldalt
őszinteségemért
éjjel küldesz
gombát szedni
de a farkasok
engem már
nem bántanak*

októberi késő délután a fal tövében

*szívem tájékát
illatod horzsolta fel
pillantásaim gyilkosan
reád kúsznak
legázolnak minden tornyot
ki nem mondott
kérdéseimre
hallgatagon felelsz
mint katapulta
melled lövöm belém
csordulásig megtölt
mélységesen kiürit
kérem
lődd utánam
a másikat is
hogymint
szimmetrikus légy
hirtelen foszló fény
néma árnyat vetít*

*hátam mögött
vakon lüktet
a salétromos fal
örvénylő bársonyban
öntelt formájú
gyönyörű
bolhátlan női test
hátbaszúrtam
a sötétséget
nem vette észre senki
költészetem
rothadt betűit
hetilapok leközlök
s én a viszontlátás
örömén
okádok
mint szárazföldi vigéc
először tengeren*

A szabadkai Ifjúsági Otthon az én, 1967. november 13-án elindított kezdeményezésem alapján jött létre. Alapításától, 1971-től főállásban reklám- és propagandafelelős, majd műszaki vezető; az építkezés befejezésétől 1976-ig pedig műsoriroda vezető voltam.

Az Ifjúsági Otthon végül nem a tervezett helyen a Városi Könyvtár épületében jött létre, hanem a Mladost szerb ifjúsági egyesület mindenható vezetőjének, Aco Jančikinnak testvérén, Miso Jančikinon, a bábszínház igazgatóján keresztül sikerült nyomást gyakorolnia Boško Kovačevićre, a községi ifjúsági elnökre, hogy a Mladost udvarában épüljön fel az Otthon. Ez az Otthon szempontjából a legelőnytelenebb változat volt, de így Aco Jančikin indirekt befolyása alatt tarthatta mindvégig az Ifjúsági Otthont, amiből utána tíz évig nem kevés anyagi hasznot húzott.

Az Ifjúsági Otthon ügye az 1967-es javaslatom után úgy alakult, hogy 1969. elejétől az Ifjúsági Szövetség keretében elkezdhettem az egyszemélyes működést Centar za zabavu mladih - Ifjúsági Műsoriroda néven. Teljesen szabad kezet kaptam, de nem finanszíroztak, azaz minden rendezvényemhez szponzort kellett találnom. Például 1969 nyarán a Nyári Színpadon Pop Koncert i Moderna Revija za Mlade - Ifjúsági Pop Koncert és Divatbemutató címmel szervez-

tem műsorsorozatot. Ennek támogatója a Željezničar ruhagyár volt és a Plavokosi, Zmajevi, 100 Problema együttesek, valamint Pribilla Valéria első éves gimnazista szavaló lépett fel. Egy-egy műsor bevétele 50 000 dinár körül alakult. Ebből fedeztem a 40 000 dináros szervezési költségeket valamint a zenekaroknak bandánként 500 dinár, a szavalóknak fejenkénti 50 dinár fellépti díjat. Minden rendezvény után fizetést kaptam az Ifjúsági Szövetségtől.

Ezzel párhuzamosan nagyon sikeresen működött a palicsi Aquarius Diszkó, melyet Makacs Ernő-Puci barátom alapított.

Pálfy Gábor, az Ifjúsági Szövetség széles látókörű titkára Makacs Ernőre és Kollár Ferencre, azaz az Ifjúsági Műsorirodára és az Aquarius diszkóra alapozva állt az Ifjúsági Otthon alapítása mellé. Pálfy nélkül nem jött volna létre 1970-ben a szabadkai Ifjúsági Otthon, melynek mindvégig két fő tevékenysége és bevételi forrása volt a koncertek szervezése és a diszkó működtetése.

Az Ifjúsági Otthon épületét és emblémáját Léway Endre műépítész tervezte 1971-ben.

1964-1978 közötti időszakban Szabadkán ifjúsági elnökök időrendben: Fejős Szilveszter, Blaško Kopilović, Boško Kovačević, Miskolczi József és Olajos Nagy Miklós voltak.

Vasárnap a gimnázium épületében ünnepélyes keretek között megnyitotta kapuit a Fiatalok Klubja.

Szűcs Ferenc elnöklő tanácsstag megnyitója után Kollár Ferenc, a Fiatalok Klubjának megszervezője és irányítója mondott vitaindító beszédet, felvetette az Ifjúsági Szövetség jelenlegi problémáit, melyek a reform időszéri kérdéseivel merültek fel az átszervezési vita során. Kiemelte a nehézségeket, melyek a vezetőség munkájában nyilvánultak meg, és ezáltal nagy elégedetlenségek mutatkoztak a tagság körében. Vázolta a községi vezetőség, valamint az aktívák vezetőinek mulasztásait, melyek következtében elidegenítették a tagságot a szervezettől. Rámutatott azokra a bürokratikus irányzatokra, melyek felszámolása sürgető feladat.

— Az ifjúsági otthon ügyét pedig a községi szkpustina elé kell terjeszteni. Mi a cél érdekében

vállalunk társadalmi munkát. Véleményem szerint a társadalmi-politikai szervezetek nem vették komolyan a fiatalok kérdését, mert ezt a dolgot már régen el lehetett volna intézni, ha kellően nekigyürkőzünk — mondotta beszéde során Kollár. — A községi vezetőség pedig ne atyáskodjon felettünk, inkább hangolja össze a fiatalok aktivitását, mert a vezetőség nem dolgozott rendszeresen, a munkájában pedig inkább a forma, mint a tartalom a fontos, ez pedig az egészségtelen viszonyokat, a bizalom elvesztését, az

KEPES ifj

Meg

a Fia

Klu

űség

nyílt

talok

bja

együttműködés lanygulását idézi elő. Valamint az életkor is legyen döntő a káderpolitikában: ne idősebbek legyenek a vezetőségben, mert ők nem tudnak bennünket sikeresen irányítani.

A napirend következő pontjaként Kollár Ferenc ismertette a Fialatok Klubjának programtervezését. Többek között megemlítette, hogy egy helyi jellegű ifjúsági folyóiratot szándékoznak indítani, melyben helyet kapnának a szabadkai fiatal költők és írók művei, fiatal művészek grafikai, tudósítások az aktív munkájáról, a községi vezetőség határozatairól, a fiatalok életéről stb. — Színjátszó csoportunk — mondta — eleinte víg darabokat tanulnak be és a környező falvakba látogatna el, hogy ezáltal is közelebb kerüljünk a falusi fiatalokhoz. Az iro-

dalmi csoport maga köré gyűjtene minden fiatal költőt és író, előadó délutánokat, rendeznének a nyilvánosság előtt, és írókat hívnának meg, hogy tartsanak a Fialatok Klubjában felolvasó estéket. A művész csoport, melynek keretében ifjú festők, szobrászok, grafikusok működnének, kisebb kiállításokat, tárlatokat rendezne. Működne politikai csoport is, mely a Klubban előadásorozatot tartana a fiataloknak a napl politikai eseményekről, valamint a munkássegítem segítségével megszerveznék az esti politikai iskolát is. A sportszport is nagy programtervezettel áll elő, majd nem minden sportág terén lehetőségeket nyújt a fiatalok számára, és a községi ifjúsági csapatainak megszervezését is kezébe veszi.

Az Ifjúsági Otthon első igazgatója Blažo Perović (1972-1974) a második pedig Kerekes Sándor (1974-1976) volt.

1972-ben a Községi Ifjúsági Szövetség ajánlott és küldött a budapesti Filmművészeti Főiskola rendezői szakára - de ezzel párhuzamosan kitűnő műsorrendezői lehetőség adódott Szabadkán, és én az utóbbit választottam.

1972 és 1976 között az Ifjúsági Otthon kulturális és zenei műsorainak rendezőjeként tevékenykedtem. Elismerésben részesültem az Omega, Locomotiv GT, Bergendi, Bijelo Dugme, Zalatnay Cini, Koncz Zsuzsa, Skorpió, Gemini, Josipa Lisac, Perpetuum Mobile, Generál, Apostol, Fonográf és Kornj Grupa koncertsorozat szervezéséért. Ezen időszakban több mint 20 koncertet szerveztem.

Ebben az időben főrendezője voltam a nagy sikerű szabadkai Walker Party nyilvános műsorsorozatnak, melyen felléptek Branka Veselinović, a jótékonysági munkájáról is ismert belgrádi színésznő, Mija Aleksić, híres belgrádi humorista, Milovan Iluč-Minimax, neves belgrádi zenei műsorvezető, továbbá a White, a Strangers, a Splendid együttesek. A Walker Party állandó konferansziéja Ruzmann Rudi barátom, a színhely pedig több ezres közönséggel a Kistadion vagy a Szabadság tér volt.

Mint a Walker Party színpadi rendezője, számos akko-

1972 – Műsoriroda vezetőjeként

riban újszerű, show-jellegű ötletemet valósíthattam meg, mivel a politikai cenzúra kényszerűen szabad kezet engedett, hisz az állami rendezvényeinek majdnem helyettesíthetetlen szervezője-rendezője voltam.

A Walker Party egyik szabadtéri műsorát például úgy rendeztem, hogy a konferanszié késett, a műsort én indítom, magyarázkodom és próbálom menteni a helyzetet, erre a szabadkai állomás ismert két illuminált állapotban lévő hordára a nézőtéren keresztül a színpad elé tol egy hordár kocsin lévő koporsót és közlik velem, hogy a showman meghalt, ideszállították és fizessem ki a szállítási díjat, amit természetesen hatalmas alkudozás követ, míg végül felkerült a koporsó a színpadra és a közönség való megfélemlítésére kiszedem belőle a műsorvezetőt. A Walker Party műsorsorozatot sikerült végig több ezres közönség előtt játszani.

Több állami ünnep és más nagyszabású műsor rendezését bízta rám. Szervezője voltam a Pesma Leta - A Nyár Dala, Mode-Fest, Dani Punoletstva - Nagykorúsági Napok, Dan Mladosti - Ifjúság Napja, Subotički Filmski Forum - Szabadkai Ifjúsági Film Fórum valamint az Omladina - Ifjúsági Táncdalfesztivál műsoroknak. A rendezvények nagy sikerű díszleteit és új stílust megjelenítő plakátjait

Makovics Feri készítette. Hét év alatt csaknem 30 rendezvény szervezésében vettem részt.

Szabadkán úttörője voltam a szerb-magyar kétnyelvű plakátok és újságok bevezetésének.

Az Ifjúsági Otthon kiállító termében a fiatal kortárs képzőművészek kiállításának sorozatát szerveztem. Munkámat nagyban támogatta Kerekes Sándor barátom, az Ifjúsági Otthon igazgatója.

Akkoriban a szabadkai ifjúság köreiből figyelemre méltó egyéniségnek számítottak: Ljubo Đorđević, Teri Skenderović, Dragan Miljković, Madai Géza, Boško Kovačević, Szám Attila, Pálffy Gábor, Miskolczi Józsi, Blažo Perović, Radoman Božović, Đorđe Konstantinović, Makacs Ernő, Hegedűs Ottmár, Ruzman Rudi, Németh Jani, Saša Sedlak, Blaško Kopilović, Fejes Szilveszter, Ladislav Kovačević, Boško Krstić és Terék Mária.

1973. április 28-án megnősültem. Masa Erzsike, a legszebb szabadkai lány lett a feleségem.

Feleségem, Masa Erzsébet 1953. szeptember 14-én született Kanizsamonostoron. Apja Masa Ferenc (1921-1991), anyja Miklós Ilona (1926-2010), apai nagyapja Masa János (1898-1973), apai nagyanyja Dobó Erzsébet (1898-1976), anyai nagyapja Miklós Antal (1901-1968), anyai nagyanyja Berák Anna (1904-1992).

1973 – Édesanyámmal

80 61 03

Családunk jelenleg is nagyon szoros rokoni kapcsolatot tart fenn Erzsike nővérével Szabó Margitkával és annak gyermekeivel Lívikével és Nandikával valamint azok családtagjaival.

1976. augusztus 23-án megszületett fiunk, ifjabb Kollár Ferenc.

Már ebben az időben Szabadkán is jelentkezett a nyílt magyargyűlölet - a Slobodan Markovićok a magyarokat Magyarországra kívánták telepíteni. Szlóbórol annyit kell tudni, hogy a montenegrói hegyekből a Radonjić-fivérek hozták Szabadkára és a Kultúrotthonban kreáltak számára egy munkahelyet. A „kultúr munkás” ott megerősakolt egy takarítónőt. A „klán” kimenekítette, de később megtették a Bábszínház igazgatójának. A magyarokat annyira gyűlölte, hogy egy magyar szót sem volt hajlandó megtanulni.

1977-ben Csetvei Károly pártfunkcionárius és Bognár László szakszervezeti vezető kértek fel, hogy indítsam el és szerkesszem a regionális cipő- és bőr ipari lapot. A Subotica címmel 8 éven át megjelenő újságnak mintegy 250 száma jelent meg. A lap kéthetente, 2500 példányban, magyar-szerb nyelven került ki a bácstopolyai nyomdából. Az újságot megszűnéséig, 1984-ig szerkesztettem.

1976 – Fiammal

8 63 3

A Subotica lap készítésében kitűnő kollégáim voltak. A magyartanár Szabó István, mint lektor segítette munkámat. Bela Duranci, mint művésztörténész cikksorozatot írt a lapba. Király Valéria fordító, Duško Romić újságíró, Marija Šimoković lektor, Saša Sedlak fotóriporter illetve Nenad Djordjević, Julia Rogić és Milica Vlahović munkatársak, mind remek csapatmunkát végeztek.

A szabadkai cipőipari- és bőrkombinátban töltött időm alatt többek között kutattam és megírtam a szabadkai papucsosok, csizmadiák és cipészek történetét.

1978-1982 közötti időszakban társadalmi munkában szerkesztettem a Vasutas Helyi Közösség hivatalos lapját. Ebből a negyedévenkénti kiadványból 19 szám jelent meg. Ezért a munkámért 1981-ben megkaptam a helyi közösség legmagasabb kitüntetését, az aranyplakettet.

1978 és 1980 között a belgrádi Tanjug újságírói főiskoláján tanultam.

1968 és 1986 közötti időszakban a vajdasági magyar sajtóban több mint 300 írásom jelent meg.

Riportalanyaim voltak többek között Bagi Károly és Dékány József polgármesterek, Balázs G. Árpád, Urbán Gábor és Torok Sándor festőművészek, Balázs Piri Zoltán, Soltis Lajos és Pribilla Valéria színművészek, Futó Ferenc

1983 – A Solid Kombinát lapjának csapata – Balról jobbra:
Bozsik János illusztrátor, Rómity Duskó újságíró, Súcó, a lap kabalája
valamint Kollár Ferenc szerkesztő

portás, Papp Ferenc gyárigazgató, Kapiszta Ilona mérnök, Csetvei Károly párttitkár, Fischer Giza, a Sárga ház egykori foglya, Mészáros Ferenc hipszter, Rekecki Antal mérnök, Gubics Ferenc munkásköltő, Hegedűs Ottmár műsorvezető Megyeri Lajos harmonikaművész, Csuka Zoltán író-műfordító, valamint számtalan gyári munkás.

1983-ban Erzsikével közösen terveztük meg és építettük fel családi házunkat „makkhetesi” úton.

Ezekben az években barátaimmal Joso Knjurral, Klúm Jóskával, Csetvei Karesszel, Duško Romičtyal jókat ittunk-ettünk és nyaraltunk együtt.

Az 1968-as belgrádi egyetemi lázadás valamint az 1971-es Horvát Tavasz leverése után a Jugoszláv Kommunista Párt 1974-es kongresszusán Tito bizonyos engedményeket tett a Jugoszláv népek és nemzetiségek szimbólumainak és nyelvhasználatára, valamint bevezette egyik nagy „találmányát”, az önigazgatást. A kardélyi-doktrina alapján létrejöttek az érdekközösségek és a küldöttrendszer. Persze a munkások nem voltak eszmeileg elég felkészültek és képzetek, így megint csak a párt és vezetői profitáltak az egészből. Végül ez is megbukott, mint minden addigi reform.

1980-tól a Jugoszláv Kommunista Párt elkezdte felkészíteni a tagságát egy esetleges orosz invázióra - kéthetente

1980 – Családi fotó

pártgyűléseken analizálták az afganisztáni háborús helyzetet és belső hangulat-jelentéseket készítettek. A hangulat jelentések titkos záradéka tartalmazta a titói rendszerrel elégedetlenek névsorát.

1981-től nagy érdeklődéssel követtük a lengyel eseményeket, és figyelmesek lettünk arra is, hogy a lengyel Szolida-

ritás mozgalom valójában nemcsak a hajógyári munkások védelmében fellépő szakszervezeti mozgalom, hanem a keresztény kultúra felébredése is. Bizonyára ez volt az oka, hogy orosz nyomásra a lengyel kommunisták kihírdették a hadiállapotot. A hadiállapot kihirdetése és a lengyel pápa megválasztása volt a negyedik szeg (az 56-os magyar forradalom vérbefojtása, a 68-as prágai tavasz leverése és az afganisztáni háború után) a Szovjetunió koporsójába.

1982 és 1984 között babtermesztési kísérleteket folytattam, melynek eredményeit 1983. március 3-án tudományos publikációkban adtam közre. Elismerésként az Agrárkamara tiszteletbeli mérnöki címmel tüntetett ki.

Az 1984-1988 közötti időszakban honvédelmi tanulmányokat folytattam és ezen a területen is tevékenykedtem. Az ország ezekben az években is, titokban egy orosz támadásra készült fel. Én a visszavonulási, termelés kitelepítési és dekontaminációs terveken dolgoztam.

A 80-as évek végén került hatalomra Milosević és vérszemet kaptak a magyar-üldözö Mile Zgonjaninok. Alattomos módon eltávolították az utolsó magyar cégvezetőket, tönkretették a magyar színházat és mindent megtettek, hogy elnyomják a magyarokat és kultúrájukat. A szlovének megkezdték kimenekülésüket a föderációból. Érezni

1986 – Fiammal az új házban

☪ 69 ☪

lehetett a háború előszelét, csak a mi immunrendszerünk legyengült és nem akartuk elhinni, hogy hosszú véres balkáni öldöklés következik.

Ebben az időben is léteztek önzetlen barátságok: Fejes Karcsi és Özvegy Karcsi, Vali Jurić, Brida István és Bogár Laci – ilyen barátaim voltak.

Külön meg kell említenem Papp Ferencet, a palicsi Chemos műanyag-feldolgozó gyár igazgatóját, mint kitűnő szakembert és olyan vezetőt, aki mindenben támogatta a vajdasági magyarok megmaradását.

1989-ben lehetőség nyílt vállalat alapításra. Én elsőként alapítottam saját vállalkozást. Bozsik János cipőtervezővel egy anatómiai lábbelit gyártó üzemet működtettünk. Később kapcsolódott a vállalkozáshoz Bede Gyuri is.

1990-ben Trend néven családi vállalkozást hoztam létre: ital- és dohány nagykereskedelmet indítottam el. Üzleteket nyitottam a Sugárúton (cipőüzlet), a Zombori úton (konfekció üzlet), a buszállomáson (cipőüzlet), a piacon (cipőüzlet), a kerékpárgyárnál (lakberendezési szalon), a Zvezda moziban (játékkaszinó).

Sikeres vállalkozói hírem gyorsan terjedt és különböző társulások hívtak beruházási tanácsadónak. Megválasztottak a Vállalkozók Kamarájának elnökévé.

CIPÓSZALON, SZABADKA

Tito marsall sugárút 13., telefon: 024/39-026

1990 – Trend plakát

80 71 03

1990-ben feleségemmel, Erzsikével Yu-Projekt néven létrehoztam második cégünket is. Egy bútorszalont nyitotunk és ezzel az első magán lakberendező vállalkozás voltunk az országban. Ezekben az években több mint harminc magyar embernek biztosítottunk állandó munkát.

Mint sikeres vállalkozót, az Újvidéki Televízió szerkesztői - Korpa Béla és Szeli Tivadar - több gazdasági műsorba is bemutattak és még a belgrádi sajtó is cikkezett rólam, mert első magánvállalkozás voltunk, amely külföldre exportálta termékeit.

1991-től már háborús viszonyok voltak Jugoszláviában és Szabadkán a Božinovićok féktelen mohósága uralkodott. Jelentős vállalkozóként anyagilag is támogattam a szabadkai magyar kulturális rendezvényeket, valamint előkészítettem egy magyar napilap indítását. Ebben a projektben Szecsei Mihály parlamenti képviselő volt a tanácsadóm és Garai Laci újságírórt kértem fel szerkesztőnek.

Ráadásul magyar rendszámú Mercedessel közlekedtem és írtam egy felhívást a Magyar Szó napilapba „Út Európába-Magyarországon keresztül” címmel (1992. január 19.). Ezt az írást Fekete Elvira és társai, akiknek áruló, piszkos munkájukat semmivel sem lehet igazolni, azonnal lefordították szerb nyelvre és már másnap nyakamon volt

a belgrádi államvédelmi szolgálat. Megfenyegettek, hogy elvisznek a barynai frontra és még azt is mondták, hogy ott nemcsak szemből érkehetnek a golyók. Ekkor úgy éreztem, hogy sem én, sem a családom nincs biztonságban és mindent hátrahagyva eljöttünk Szabadkáról.

28 évet éltem Szabadkán. Fájó szívvel váltam meg ettől a csodálatos várostól. Ha mostanában arra járok, próbálom felidézni a csodát, de úgy érzem mintha valami örökre elveszett volna.

1992. január 21-én a jugoszláv háború elől családommal Szegedre költöztünk. Nagy megrázkódtatás volt ez számunkra. Csak több év eltelte után tudtunk megszabadulni az átélt borzalmaktól.

A délszláv polgárháború a legvéresebb fegyveres konfliktus volt Európa területén a második világháború óta. A halálos áldozatok száma meghaladja a 300 000-et és egymilliónál is többen vannak azok, akik elhagyni kényszerültek szülőföldjüket. Ez a háború újra megismertette a világgal az etnikai tisztogatás fogalmát, mivel az 1991-

1999 – Szeged

től 2000-ig tartó időszak bővelkedett a civil lakosság ellen elkövetett erőszakos cselekményekben, háborús bűnökben.

Szeli Tivadar barátom 1992-ben megjósolta, hogy a szerbek elveszítik a Jugoszláv háborút - utána csak egy belgrádi pasaluk fog maradni - így is történt.

Visszaemlékezve az 1968-ban, barátaimmal lefolytatott beszélgetéseinkre, Titóról valójában azt sem tudtuk, hogy ki volt, mert a II. világháború után mindent meghamisítottak személyével kapcsolatban. Mindenesetre az I. világháborúban még az Osztrák Monarchia káplára, de a vesztes háború után levonta a tapasztalatokat, hogy a II. világháborúban mint Jugoszláv partizánvezér ügyesen lavírozzon az oroszok és az amerikaiak között. A háború után 1948-ban, pedig a hidegháború legjobb tanítványa lett - kihasználva geopolitikai helyzetét (az oroszok szárazföldön csak Jugoszlávián keresztül érhatték volna el a Földközi-tengert) szembeszegült az oroszokkal és ezt pénzre, segélyre váltotta Amerikánál. Továbbá mint győztes állam, elkezdett fegyvereket gyártani és vevőket is talált rájuk a Harmadik Világban. Ezeknek a pénzeknek a nagy részét saját magán-bankszámláján gyűjtötte, melyre csak a közelmúltban derült fény. A vevőiből később összehozta a saját érdekcsoportját az el nem kötelezettek mozgalmát,

1991 – József Attila és én

∞ 76 ∞

melyen keresztül nemzetközi politikai befolyásra is szert tett.

A geopolitikai manővereiért kapott és a fegyvereladásból szerzett pénzek kisebbik része is elegendő volt arra, hogy finanszírozta az ország békéjét. Meglehető jólét mellett meghirdette a testvériség-egység elvét is – azaz egy országban nyugodtan élhet egymás mellett minden nemzeti-ségű és vallású polgár. Ez a látszat béke csak Tito életében maradt fenn, mert halála után rögtön megindult az erózió. Újból bebizonyosodott a történelmi igazság: spontán testvériség-egység és demokrácia nem volt és nem biztos, hogy valaha is lesz.

Tito Jugoszláviája regionális fejlettségbeli különbségekkel küzdött. A titói rendszer újraelosztással próbálta meg ezeket a regionális fejlettségbeli különbségeket kiegyenlíteni. A központi költségvetésből jelentős összegeket fordítottak az ún. fejletlen területek finanszírozására, de ezen támogatások ellenére a fejletlen területek felzárkózása nem történt meg. Tito halála után többek között ez is oka volt a jugoszláv föderáció felbomlásának.

Ismertük Tito sztálini módszereit: Az 1948-as informbirós leszámolásait, az 1962-es spliti beszéde után történeteket. Az 1966-os brioni értekezlet után belső ellenzékével,

1996 – Családommal

Rankovićtyal és társaival való leszámolását. Utána az 1968-ban az egyetemista lázadók kitakarítása következett, majd a 1970-es évek kezdetén leverte a horvátok, később a szerbek lázadásait. Ma az olvasható róla, hogy a (dívat) diktátor viselkedése narcisztikus volt, és bár az eleganciát

kedvelte, semmi ízlése sem volt: jellegzetes egyenruhákat és drága külföldi öltönyöket viselt (néha naponta többször átöltözött), értékes pecsétgyűrűket hordott, és minőségi szivarokat szívott.

Tito egyik életrajzírója írta, hogy „Tito nagy szerető volt, 21 dokumentálható asszonytól elért 17 gyermekes kiváló eredményét böngészve nem sok remény van arra, hogy bármelyik Brüsszelben élő, Viagrával felerősített politikus a volt örökös jugoszláv államelnök nyomába tud lépni.”

Érdekes, hogy Jugoszlávia, melyet a nagyhatalmak 1920-ban, a párizsi béketárgyalásokon mesterségesen hoztak létre, az 1995-ös párizsi békekonferencián szűnt meg egy-séges államként létezni. Felmerül a kérdés, hogy a nagy demokratikus nyugatnak, aki minden általa okozott tragédiát erkölcsösnek ítélt meg, nem kellene-e felülvizsgálnia a kikényszerített trianoni békediktátumát?

Jugoszláviai emlékeim végén még idetartozik a sors egyik érdekes fintora, hogy Tito legalább háromszor kényszerült fel az oroszok támadására (1948, 1968, 1980), de végül az amerikaiak bombázták szét az országot (1999).

Az ismétlődő történelem kategóriájába sorolhatnám azt is, hogy - mint korábban írtam - 1953-ban egy jugoszláv harci repülőgép a Duna vonalát követve behatolt a ma-

2000 – A SzegedPapír belvárosi üzlete

∞ 80 ∞

gyar légtérbe és egészen Dunaújvárosig jutott, majd sértetlenül visszatért Jugoszláviába.

1991. október 27-én a Jugoszlávok egy MIG-21-gyel bomba-támadást hajtottak végre Barcs ellen. Ettől kezdve a magyar katonai vezetőség állandó rettegésben volt, hogy a jugoszláv gépek a Duna vonalát követve a paksi erőművet bombázzák. Az akkori magyar kormány vészforgatókönyve azt feltételezte, hogy Željko Ražnatović-Arkan, a Szerb Önkéntes Gárda parancsnokának engedelmessé válna a jugoszláv légierő egyes pilótái és hajlandók lettek volna végrehajtani ezt a Hiroshima-szerű agressziót.

Végül a 1999. március 24. és június 10. között Jugoszlávia 78 napos bombázása következett, ez volt a NATO és a Milošević vezette Jugoszlávia közötti háború következménye.

Magyarország helyzetét nagyban nehezítette, hogy azokban a napokban lett NATO-tag és a Magyarországról induló NATO bombázók Vajdaságot és az ott élő magyarokat is bombázták, valamint a NATO által tervezett Jugoszlávia ellen induló szárazföldi támadás kiinduló pontja is Magyarország lett volna.

A magyar kormány attól tartott, hogy a szerbek az ott élő magyarokon fognak bosszút állni - ami a valóságban

2004 – A Magyar Kultúra Emlékívek kiadója

be is következett. Azokban az időkben a magyar lakosság többsége valamint több parlamenti párt is elítélte a bombázást és háborúellenes demonstrációkat tartottak.

Végül az amerikaiak győztek - nem volt többé szükségük az oroszokkal szemben álló Jugoszláviára - így nem is volt

érdekük azt tovább életben tartani. A második világháborút befejező békediktátum határait megváltoztatták: létrehozták Koszovót, de Erdély szuverenitásának helyreállításánál már nem olyan biztos, hogy 78 napos bombázással járó segítséget nyújtanának.

Ha végiggondoljuk az utóbbi száz év jugoszláv-magyar történelmi szembenállásait: a trianoni igazságtalanságot, az újvidéki hideg napokat, a csúrogi mészárlást, az 1948-as szembenállást, az 1956-os titói magatartást, az 1968-as feszültségeket, az 1990-es kalasnyikov ügyet és végül az 1999-es NATO bombázásokat - nem csoda, ha a két diplomáciának nehéz ezeken a történelmi eseményeken túl lépnie és sok idő kell a két népnek is ahhoz, hogy feldolgozza a rossz emlékeket.

Szegeden 1993 és 1996 között családi cégünk, az Elixír Kft. élelmiszer, műszaki cikk és festék kereskedelemmel foglalkozott. Áruház tulajdonosként figyelemreméltó gazdasági eredményeket értem el és ezzel párhuzamosan a Tisza-menti Kereskedelmi Kamara igazgatójaként is tevékenykedtem. Tandari János barátom segítségével próbáltam bekapcsolódni a magyar gazdasági életbe.

A barátságok itt is gyorsan kialakultak: Tóth Miska kisteleki gépgyáros, Szeli Tivadar gépgyáros, Nagy Józsi fogadott öcsém, Nyitrai István tótulajdonos, Nagy Misi xe-

roxos, B. Nagy Laci bankár, Duba Pityu autókupec, Bródi Jani ügyvéd, Pördi Nándi háziorvos, Márton Pista rendőrkapitány, Fehér Tibor herlitzes, Bede Gyuri aerós, Ocskó Miki vendéglátós, Ungvári Laci és Pigniczki Józsi nyomdászok, valamint Kutalik Tamás ezredes, Papp Gyuri feltaláló jó haverok lettek.

1992 táján már érezni lehetett, hogy a globális-spekulatív tőke kihasználja a magyar politikai tehetetlenséget és megszerzi a gazdasági kulcspozíciókat. Ekkor még csak kevesen fogták fel, hogy mi lesz ennek a következménye.

Édesanyám hosszú súlyos betegség után 1998-ban, Szegeden hunyt el.

A harmadik évezred első évtizedei megint újabb háborúkat hoztak - a világhuralomtól bedrogozott Amerika először megindította Afganisztán elleni háborúját azzal az indókkal, hogy Oszama bin Laden terroristát keresi (akit melleleg ő képzett ki), majd koholt vádak alapján (amit később a demokrácia terjesztésére változtattak) lerohanta Irakot. Irak esetében valójában az olajlelőhelyekért folytatott hadjáratot az USA, ami mára 300 000 ember életét követelte. Ezekben a háborúkban az amerikaiak szintén élő embereken próbálták ki az új fejlesztésű fegyvereiket, győzni most sem tudtak - de most már végleges erkölcsi

Hajnóczy utcai családi ház

vereséget is szenvedtek. A nagy demokratikus, emberi jogokat hangoztató Amerika ártatlan civileket ölt, haláltáborokat működtetett, embereket kínozott meg és sárba tiport minden emberi jogot. A hágai bíróság elé pedig csak ő küldhet háborús bűnösöket. Igaza volt apámnak 1956-ban.

1997 és 2007 között, családi vállalkozásunkban, a SzegedPapír Kft-ben kiadói-, nyomdaipari- és papírkereskedelmi területen tevékenykedtem, valamint gazdasági tanácsadóként hasznosítottam tudásomat. Ebben az időben a Xerox koncessziós igazgatója is voltam.

A SzegedPapír Kft. a Herlitz, az Állami Nyomda, a Pátria Nyomda és a Toshiba márkaképviselője volt. A cég működtette a legszebb szegedi papír-írószer üzleteket a Feketesas utcában, a Kígyó utcában, a Nagyáruházban és a Szeged Plázában.

2004-ben fiammal megalapítottam a Magyar Kultúra Emlékívek Kiadót. Ezt a csodálatos tevékenységet Nagy Mihály barátom ötlete alapján indítottam el, de igazán nagy segítséget Monok Istvántól, az Országos Széchényi Könyvtár akkori főigazgatójától kaptam.

Az emlékévek olyan kultúranépszerűsítő céllal létrejött nyomdai termék, melynek kiadói filatelista szövetségek vagy különböző intézmények. A kiadvány célja jubileumok, kiállítások, események népszerűsítése, melynek alkalmából emlékül adják, illetve árusítják. Rendszerint a megjelentetett téma több kis eltérésű változatot foglal magába, mely egy sorozattá áll össze. Az emlékévet körbefogó kereten pedig az alkalomra utaló szöveg és igen gyakran a kibocsátó neve és emblémája

szerepel. Nem azonos a bélyeggel, viszont a bélyeghez hasonló szépségű, minőségű és értékű termék. A ritkaságokat, érméket, bélyegeket gyűjtők körében igen közkedvelt.

Elmondhatjuk, hogy a Magyar Kultúra Emlékívek sorozat az egyik legsikeresebb magyarországi sorozat. Szépségében valamint kivitelezésének minőségében pedig bizonyosan a legelső, mert emlékéveinket képzett grafikus művészek tervezik; nyomtatásuk csúcsmínőségű digitális technikával készül, speciális vízjeles és biztonsági jellel ellátott papírra, melyet a világon egyedülálló módon kézműves módszerrel, arannyal jelölünk. Ezért sorozatunkat egy országos megmérettetés keretén belül a legszebb magyar emlékívek kitüntetésével illették.

Újságírói és kiadói munkám elismeréseként 2005-ben a Nemzetközi Szent-György Lovagrend tagjává avattak.

Az ezredfordulón éreztem először, hogy talán mégis létezik egy Magyarország, talán tartozom én is valahová, talán valaki törődik velem is. Otthonra leltem és igazi hazám volt. Ezekben az években egy pillanatra felcsillant a remény minden magyar szemében, hogy újból nyíltan büszkéek lehettünk múltunkra és bizakodhattunk a jövőben.

Az ezredfordulón még egy felemelő érzés töltött el: II. János Pál pápa személye - ahogyan felülemelkedett és

2005 – Szent György Lovagrend oklevéllel

ahogyan megalázkodott. Őszinte kisugárzása volt és ezt érezték meg a fiatalok is. Számomra megmutatta az utat hogyan lehet túrni és legyőzni a betegséget valamint az evilági periferikus dolgokat egy fenséges eszme segítségével. Sokat segített nekem is, hogy visszataláljak hitemhez - őseim hitéhez.

Tudom, hogy a kommunizmus után a kapitalizmus is végnapjait éli. A globalizmus mindig az iszlámtól rettegett, de vesztét abszolút mohóságán kívül a klímaváltozás okozza. Hiszem, hogy húsz év alatt ki fog alakulni egy új társadalmi rend, amelyben a szolidaritás, hit és természet megbecsülése visszatér.

Orbán Viktor a magyar történelem jelentős politikusa Tisza Kálmán, Tisza István és Bethlen István miniszterelnökök nagyívű munkájának méltó folytatója. Ő is a nagyméretű centralizáció eredményeiben bízik és ehhez felhasználja kivételes pártvezetői kisugárzását és pártjának koncentrált akaratosságát.

A történelmi szituáció hozta, hogy a második megválasztása után meg kellett tapasztalnia, hogy a politikáját másképpen nem valósíthatja meg, csak ha majdnem minden esetben elmegy a falig. A kockázatvállalásai bizonyított eredményeket hoztak. Orbán a magyar politikátörténetben nagyon

meghatározó egyéniség. Európában már több helyen, mint lehetséges járható útként emlegetik az orbáni utat.

Mivel 2010-ben az Orbánra szavazók táborában minden társadalmi réteg képviselve volt, ezért a kormányfő nem az elitek politikáját akarta rákényszeríteni a népre hanem fordítva járt el. Ez az Ő demokráciája. Az igyekvő, gyermekeket vállaló családok képezik bázisát, akiknek szintén fontos a nemzet, a vallás, a tekintély és a rend.

A kormányfő mindig az adott ügyet tartja szem előtt és erre alapozza kormányzását - a szükséglethez alakítja a

törvényt nem fordítva. Persze az alkotmány preambulumára számára is szent, de azért az ország irányítását nem engedheti át a jogszoknak és az alkotmánybírósnak.

Irányított nemzeti kapitalizmusa a legjobb tulajdonosnak az államot tarja - feltehetőleg adózási és újraelosztási szempontokat figyelembe véve az is. Orbán

2006 nyárutó

sikere abban rejlik, hogy erős kézzel tudta stabilizálni hatalmát és megfelelő társadalmi támogatást élvez az ország egyetlen politikai csomóponton keresztüli irányításához. Mivel a magyar nép mentalitásában közel van a keleti népekhez, ez az árpádi vezérpolitika nagyon jó út lehet Magyarország számára.

A magyar nép erős kezű, határozott, kiszámítható vezetőt szeretne végre látni. A magyaroknak fontos, hogy valakit követhessenek, hogy valaki mutassa az utat, mert akkor felszabadultabban dolgozhatnak és élhetik a mindennapi életüket. A magyar nép számára nem mindent jelent a demokrácia, a piacgazdaság és nem akarnak fájdalmas intézkedéseket az államháztartási egyensúly érdekében. Ha a nyugatitól szerényebb körülmények között is, de biztonságban és reményekben szeretnének élni.

2002 óta aktívan foglalkoztat a klímaváltozás és az alternatív energia problematikája. A témával kapcsolatban tanulmányokat készítek és több projekt tanácsadója vagyok.

2008–2011 között intenzíven dolgoztam egy olyan plazmatechnológián mellyel kommunális és ipari hulladékból energia nyerhető, valamint egy olyan alga-fotobioreaktoron melyben a tenyésztett algából biodízel állítható elő.

2011-ben a fent említett két technológia összekapcsolásáért nemzetközi szabadalmakat kaptam egy környezetbarát erőmű működési elvére, valamint a gáz- illetve a szénerőművek által kibocsátott szén-dioxid semlegesítésére. 2012-től szabadalmaim alapján indult meg több nagy energetikai beruházás.

A témával kapcsolatos tudományos leírások és műszaki rajzok mintegy 2 000 oldalt tesznek ki.

2012 – Családommal

2012 – Ajándék

Persze nyugdíjasként is próbálók aktív maradni – többek között egy gyógyhatású készítményt, az Elixirium Hungaricumot is előállítottam és szabadalmaztattam.

Fiam 2013. március 16-án Szegeden feleségül vette Holló Hajnalkát.

Boldog családi életet élek. Feleségem csodálatos – nélküle nem valósíthattam volna meg terveimet. Gyermekeim örö-

2011-től kiadónk a Magyar Kultúra Emlékönyve Kiadó tíz könyvet adott ki – a címszavak között tudományos munkák, szakácskönyvek, mesekönyvek és történelmi munkák szerepelnek.

Hobbim az építészet tanulmányozása. Csodálom és gyűjtöm a régi könyveket és térképeket. Imádom a sportos autókat. Rossz véleményem van a politikáról. Az utóbbi időben mind jobban foglalkoztat a magyarság történelme és aggodom a természetért. A szakácskodás pedig ki kapcsolódást jelent számomra.

2012-ben nyugdíjba vonultam.

2013 – Fiammal

me-egészsége pedig a legfontosabb számomra.

Jómagam a visszavonulást terveztem, hogy utána kedvemre megírjam a sok tervezett történetet, amelyekre eddig sohasem jutott időm. Csak az Isten adjon még erőt és egészséget hozzá.

Az életem folyamán rájöttem, hogy a családi összetartozás mellett mennyire fontos, hogy minden magyar segítsen minden magyart. Még egyszer ne történhessen meg az, hogy Benes-dekrétumok alapján magyarokat telepítenek ki a szülőföldjükről; hogy Tito partizánjai ártatlan magyar gyerekeket és öregeket gyilkolnak; hogy Ceausescu-rendszer magyarokat üldöz, vagy Milošević gyűlölete elől magyarok tizezrei menekülnek. Ha mi magyarok mindnyájan összefogunk, akkor van esély a másik magyar megvédésére bárhol éljen is az. Magyarságunk történelmében többet nem fordulhat elő, hogy mi, anyaországi magyarok megtagadjuk a határon túli magyarokat, mert akkor számkra nincs kilátás újabb ezer évre a Kárpát-medencében.

Valójában, most 2013-ban úgy érzem, hogy majdnem mindent megtettem ahhoz, hogy megőrizsem őseim magyarságukba vetett hitét, valamint kis híján sikerült megismételnem édesapám sikereit - így talán utódaim büszkén jegyeznek fel családunk közel hétszáz nevet felsoroló családfájára.

Szeged, 2013. július 29.

Kiadja:
Magyar Kultúra Emlékívek Kiadó

Tördelőszerkesztő:
Korpa Zoltán

Nyomdai kivitelezés:
E-Press Nyomda

Kötészet:
Bakai Beáta

ISBN 978-963-89784-7-9

Minden jog fenntartva.
A kiadvány egyetlen részlete sem sokszorosítható
semmilyen formában a kiadó engedélye nélkül.